

МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС ЯК ДЕТЕРМІНАНТА РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ

ТУЛЬЧИНСЬКА Світлана¹, ШИЛО Андрій²

¹ Національний технічний університет України Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
<https://orcid.org/0000-0002-1409-3848>
e-mail: tuha@ukr.net

² Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
<https://orcid.org/0009-0003-3777-1626>
e-mail: creditor1978@gmail.com

Стаття присвячена обґрунтуванню ролі малого та середнього бізнесу як детермінанти зміцнення територій, що є важливим кроком для розробки стратегій сталого розвитку, які враховують особливості й потреби кожного регіону. Проаналізовано динаміку зміни кількості діючих суб'єктів середнього та малого підприємництва за 2010-2023 рр., яка дала можливість зазначити, що після скорочення кількості суб'єктів малого та середнього бізнесу у 2022 р. у 2023 р. відбулося зростання їх чисельності. Виокремлено роль та функції малого та середнього бізнесу у соціально-економічному розвитку країни. З'ясовано основні виклики, що стримують розвиток малого та середнього бізнесу в Україні. Визначено роль малого та середнього бізнесу у розвитку територій, що забезпечує економічну стабільність та диверсифікацію економіки, створення робочих місць та підвищення зайнятості, стимулювання інновацій та економічного розвитку територій, зміцнення соціальної стабільності, стимулювання конкуренції та покращення якості послуг і товарів, розвиток місцевої інфраструктури та підтримку соціальних ініціатив. Визначено напрями державної політики щодо забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу.

Ключові слова: малий і середній бізнес, території, розвиток, роль малого та середнього бізнесу, регіон.

<https://doi.org/10.31891/mdes/2024-14-11>

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Малий та середній бізнес (МСБ) є важливою складовою економічного ландшафту багатьох країн світу, виступаючи як основний рушій соціально-економічного розвитку регіонів. Суб'єкти МСБ не лише забезпечують значну частку робочих місць, але й сприяють диверсифікації економіки, стимулюють інновації, створюють конкурентне середовище та зміцнюють місцеві громади. У контексті регіонального розвитку МСБ виконує роль своєрідного каталізатора, підвищуючи якість життя населення, сприяючи розвитку інфраструктури та зменшуючи економічну залежність територій від державної підтримки або великих корпорацій. Особливої актуальності роль МСБ набуває в умовах післявоєнного відновлення України, коли забезпечення стійкості локальних економік та сприяння їх відновленню стають ключовими факторами для загального зростання.

Таким чином, дослідження ролі малого та середнього бізнесу як детермінанти зміцнення територій є важливим кроком для розробки стратегій сталого розвитку, що враховують особливості й потреби кожного регіону.

АНАЛІЗ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ПУБЛІКАЦІЙ

Проблематика розвитку малого і середнього бізнесу, визначення його ролі на сучасному етапі розвитку економіки розглядалась в працях таких науковців, як: В. Васюта [1], М. Кизим [3], В. Ключковська [4], Р. Мірошник [5], Н. Ситник [9], В. Третяк [10] та ін.

Проте, з огляду на динамічні зміни економічного середовища, нові виклики та можливості, які виникають у процесі відбудови та модернізації регіонів, зумовлюють необхідність подальшого дослідження ролі малого та середнього бізнесу у розвитку територій.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження ролі малого та середнього бізнесу у розвитку територій в умовах динамічності середовища. Для досягнення поставленої мети авторами було: обґрунтовано своєчасність даного дослідження; проаналізована динаміка зміни кількості діючих суб'єктів малого та середнього підприємництва за 2010-2023 рр. та індекс очікування ділової активності; виокремлено роль та функції малого та середнього бізнесу у соціально-економічному розвитку країни; з'ясовано основні виклики, що стримують розвиток малого та середнього бізнесу в Україні; визначено роль малого та середнього бізнесу у розвитку територій; визначено напрями державної політики щодо забезпечення розвитку малого та середнього бізнесу.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Війна, що триває в Україні, суттєво вплинула на кількість діючих суб'єктів малого та середнього бізнесу, адже багато з них були змушені припинити свою діяльність або працювати в умовах значних обмежень. Проте, поряд із цими негативними тенденціями, в певних регіонах спостерігається і зворотний процес – підприємці, пристосовуючись до нових умов, почали адаптувати свої бізнес-моделі, що дозволило певним секторам економіки відновити або навіть збільшити кількість суб'єктів підприємництва. І хоч значення Індексу очікування ділової активності (рис. 1) все ще залишається нижчим за нейтральний рівень, який складає 50 %, підвищення показників може свідчити про початок адаптації до складних економічних умов, а також про поступове відновлення готовності до діяльності, оскільки даний індекс є важливим показником, який відображає настрої бізнесу щодо майбутніх економічних умов.

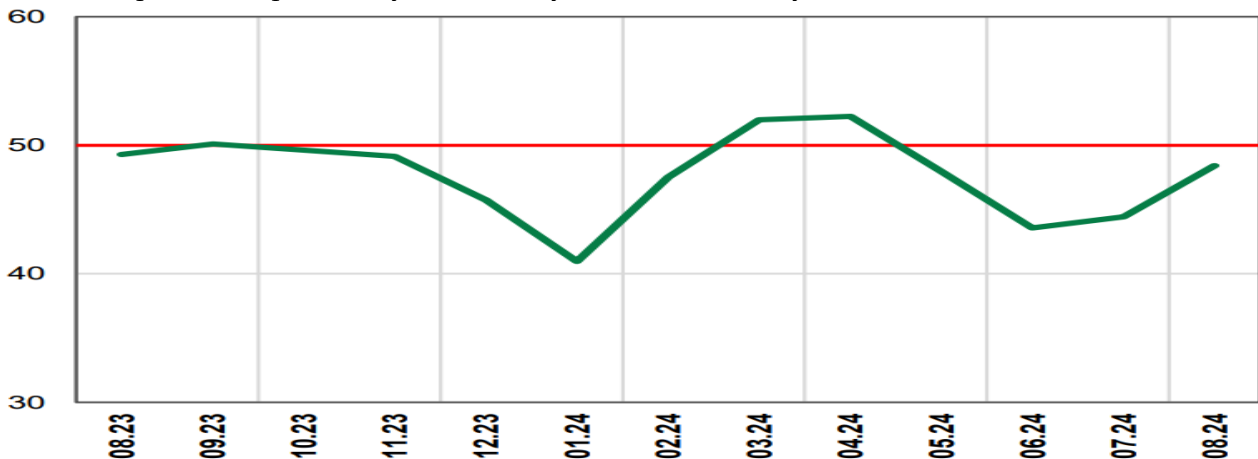

Рис. 1. Індекс очікування ділової активності

Джерело: побудовано авторами на основі [11]

Малий та середній бізнес є важливою складовою економічного розвитку України, оскільки відіграє ключову роль у створенні робочих місць, стимулюванні інновацій та забезпеченні соціальної стабільності. Він сприяє розвитку місцевої економіки, покращенню інфраструктури та вирішенню специфічних потреб регіонів.

Динаміка зміни кількості діючих суб'єктів малого та середнього підприємництва в Україні є важливим індикатором, що відображає розвиток та адаптацію бізнесу до мінливих економічних і соціальних умов (див. рис. 2).

Малий та середній бізнес є важливим чинником розвитку територій, оскільки його діяльність впливає на численні аспекти економічного, соціального та інфраструктурного розвитку регіонів. У цьому контексті важливо розглянути, яким чином МСБ сприяє зміцненню економічної стабільності, створенню нових робочих місць, розвитку інфраструктури та підтримці місцевих ініціатив.

Нестабільність політичної та економічної ситуації в країні створює значні виклики, які уповільнюють розвиток малого та середнього бізнесу, а подекуди й повністю стримують його активність [1, с. 208]. У таких умовах ефективна підтримка малого підприємництва стає одним із ключових завдань для забезпечення сталого регіонального розвитку та підвищення добробуту населення.

Виходячи із вище викладеного, для забезпечення стабільності малого та середнього бізнесу державна політика повинна бути орієнтована на такі ключові напрями:

- створення умов, що сприяють розвитку малого та середнього бізнесу;
- забезпечення доступу до фінансових ресурсів для підприємств цього сектору;
- спрощення процедур податкового адміністрування для малого та середнього бізнесу;
- підвищення конкурентоздатності та стимулювання інноваційного потенціалу малого та середнього бізнесу;
- зміцнення спроможності малих та середніх підприємств у процесі переходу до сталого розвитку та цифровізації [10, с. 117].

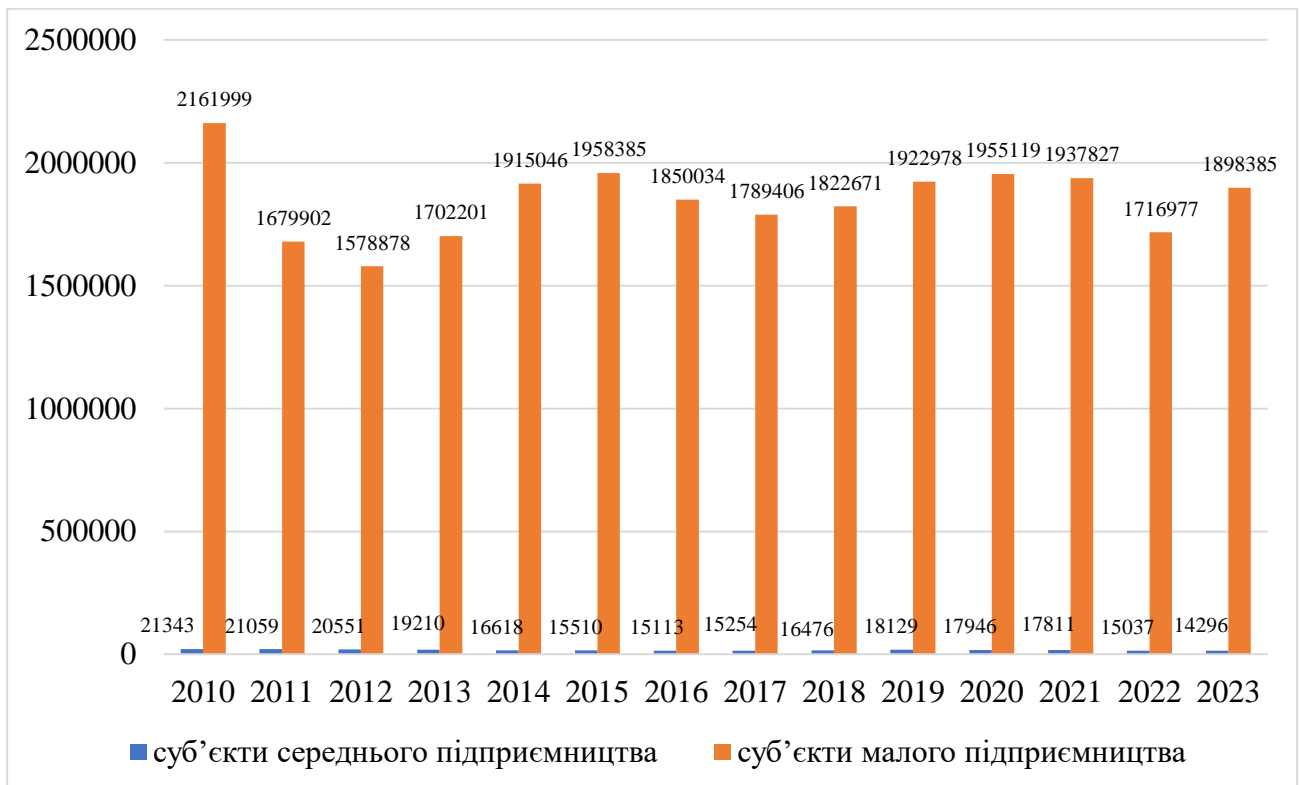

Рис. 2. Динаміка зміни кількості діючих суб'єктів малого та середнього підприємництва за 2010-2023 рр., одиниць
Джерело: побудовано авторами за даними [7]

Таким чином, завдяки своїй гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни, МСБ відіграє вирішальну роль у відновленні економічної активності, особливо в умовах кризових періодів. Для посилення його впливу необхідна ефективна державна політика, спрямована на створення сприятливого бізнес-середовища, підтримку інновацій та розширення доступу до фінансових ресурсів. Відповідно, малий та середній бізнес стає не лише детермінантою розвитку територій, але й запорукою їхньої стійкості та процвітання в довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Малий та середній бізнес відіграє ключову роль у розвитку регіонів, забезпечуючи економічну активність та сприяючи зростанню рівня зайнятості на місцевому рівні. Завдяки своїй гнучкості та здатності швидко реагувати на зміни, МСБ стає основою стабільності локальної економіки, що особливо актуалізується у кризові періоди, коли малі підприємства можуть швидше адаптуватися до нових умов, забезпечуючи робочі місця та знижуючи ризик безробіття. У цьому контексті вони допомагають розвивати економічну самостійність територій, що послаблює їхню залежність від великих компаній та підтримує стабільність у регіонах. Крім того, малий та середній бізнес формує конкурентне середовище на місцевих ринках, що сприяє підвищенню якості товарів і послуг та стимулює підприємницьку активність.

Однак, повноцінний розвиток малого та середнього бізнесу потребує державної підтримки, яка повинна бути націлена на полегшення доступу до фінансування, спрощення податкових умов та зниження адміністративних бар'єрів. Забезпечення сприятливих умов для розвитку МСБ дасть змогу регіонам активізувати соціально-економічний розвиток, сприятиме створенню умов для стабільного зростання та покращенню якості життя населення. Державна підтримка дозволить малому та середньому бізнесу повною мірою реалізувати свій потенціал, стаючи одним із ключових чинників розвитку територій.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васюта В., Лобас В., Зубко О. Сучасні проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2024. № 2 (87). С. 207-213.

2. Зінченко О. А. Вплив підтримки малого бізнесу на формування іміджу регіону. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 8. С. 427-430.
3. Кизим М. О., Чечетова-Терашвілі Т. М., Хаустова В. Є. Мале та середнє підприємництво в Україні: особливості та проблеми розвитку. *Бізнес-Інформ*. 2019. № 10. С. 301-317.
4. Ключковська В. О., Ключковський О. В., Трегубов О. С. Макроекономічні аспекти відновлення функціонування малого та середнього бізнесу в контексті повоєнної відбудови національної економіки України. *Економіка і організація управління*. 2023. № 1 (49). С. 89-98.
5. Мірошник Р. О., Прокоп'єва У. О. Розвиток малого і середнього бізнесу в Україні: проблеми і перспективи. *Вісник Національного університету «Львівська політехнік». Серія: Проблеми економіки та управління*. 2020. Т. 4. № 1. С. 63-71.
6. Моніторинговий звіт щодо стану розроблення та затвердження стратегічних документів у територіальних громадах. URL: <http://surl.li/cinjlc> (дата звернення до ресурсу 18.10.2024).
7. Офіційний сайт державної служби статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення до ресурсу 04.10.2024).
8. САЧИНСЬКА, Л. (2023). СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 318(3), 45-48. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-7>
9. Ситник Н. С., Козак С. І. Роль малого та середнього бізнесу на сучасному етапі розвитку економіки України. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 26-1. С. 83-87.
10. Третяк В., Чень Ю. Збереження стійкості та визначення можливостей розвитку суб'єктів малого та середнього бізнесу. *Проблеми економіки*. 2023. № 3(57). С. 112-118.
11. Тульчинська С. О., Клименко М. О. Розвиток малого та середнього підприємництва в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 3. С. 43-47.
12. ТУЛЬЧИНСЬКА, С., & КЛИМЕНКО, М. (2024). ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 330(3), 383-388. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-61>
13. Тульчинська С.О., Кочетова В. Є. Шляхи оптимізації витрат українських підприємств малого і середнього бізнесу з урахуванням європейського досвіду. *Ефективна економіка*. 2024. Вип. 10. URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/4844/4886> (дата звернення до ресурсу 11.10.2024).
14. Щомісячні опитування підприємств України. Серпень 2024 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Business_survey_m_2024_08.pdf?v=9 (дата звернення до ресурсу 11.10.2024).

REFERENCES:

1. Vasiuta, V., Lobas, V. and Zubko, O. (2024), "Current problems of small business development in Ukraine", *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 2, no. 87, pp. 207-213.
2. Zinchenko, O.A. (2017), "The impact of small business support on the formation of the image of the region", *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 8, pp. 427-430.
3. Kyzym, M.O., Chechetova-Terashvili, T.M. and Khaustova, V.Ye. (2019), "Small and medium-sized businesses in Ukraine: features and problems of development", *Biznes Inform*, vol. 10, pp. 301-317.
4. Klochkovska, V.O., Klochkovskiy, O.V. and Trehubov, O.S. (2023), "Macroeconomic aspects of restoring the functioning of small and medium-sized businesses in the context of the post-war reconstruction of the national economy of Ukraine", *Ekonomika i orhanizatsiia upravlinnia*, vol. 1, no. 49, pp. 89-98.
5. Miroshnyk, R.O. and Prokopieva, U.O. (2020), "Development of small and medium-sized businesses in Ukraine: problems and prospects", *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnik"*. Serii: Problemy ekonomiky ta upravlinnia, no. 4, vol. 1, pp. 63-71.
6. Monitorynhovyi zvit shchodo stanu rozroblennia ta zatverdzhennia stratehichnykh dokumentiv u terytorialnykh hromadakh (2023), "Monitoring report on the status of development and approval of strategic documents in territorial communities", available at: <http://surl.li/cinjlc> (Accessed 18 October 2024).
7. Ofitsiynyi sait derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy (2024), "Official website of the State Statistics Service of Ukraine", available at: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 04 October 2024).
8. САЧИНСЬКА, Л. (2023). СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 318(3), 45-48. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2023-318-3-7>
9. Sytnyk, N.S. and Kozak, S.I. (2018), "The role of small and medium-sized businesses at the current stage of development of the economy of Ukraine", *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 26, no. 1, pp. 83-87.
10. Tretiak, V. and Chen, Yu. (2023), "Maintaining sustainability and determining the development opportunities of small and medium-sized businesses", *Problemy ekonomiky*, vol. 3, no. 57, pp. 112-118.
11. Tulchynska, S.O. and Klymenko, M.O. (2024), "Development of small and medium-sized businesses in Ukraine", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 3, pp. 43-47.

-
12. TULCHYNSKA, S., & KLYMENKO, M. (2024). INVESTMENT ACTIVITIES OF SMALL AND MEDIUM BUSINESS ENTERPRISES. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, 330(3), 383-388. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-61>
 13. Tulchynska, S.O. and Kochetova, V.Ye. (2024), "Ways to optimize the costs of Ukrainian small and medium-sized businesses taking into account European experience", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 10, available at: <https://www.nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/4844/4886> (Accessed 10 October 2024).
 14. Shchomisiachni opytuvannia pidpriemstv Ukrainy (2024), "Monthly surveys of Ukrainian enterprises", available at: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Business_survey_m_2024_08.pdf?v=9 (Accessed 11 October 2024).

SMALL AND MEDIUM BUSINESS AS A DETERMINANT OF TERRITORY DEVELOPMENT

TULCHYNSKA Svitlana, SHYLO Andrij

National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute"

The article is devoted to substantiating the role of small and medium-sized businesses as determinants of territorial strengthening, which is an important step for developing sustainable development strategies that take into account the specifics and needs of each region. The dynamics of changes in the number of operating small and medium-sized businesses for 2010-2023 are analyzed, which made it possible to note that after a reduction in the number of small and medium-sized businesses in 2022, their number increased in 2023. The role and functions of small and medium-sized businesses in the socio-economic development of the country are highlighted, including: promoting demonopolization processes, including various resources in the economic circulation, increasing the efficiency of market processes, creating additional jobs, supporting the development of the middle class, reducing social tension in society, increasing the flexibility of the economy. The main challenges that hinder the development of small and medium-sized businesses in Ukraine have been identified, including: a full-scale war, a decrease in the level of investment due to the lack of incentives for investment, difficulties with access to credit, a high level of tax burden, the lack of a clear state policy to support entrepreneurship, administrative barriers, excessive interference by state authorities in business activities, a high level of corruption, and a shortage of qualified personnel. The role of small and medium-sized businesses in the development of territories has been determined, which ensures: economic stability and diversification of the economy, job creation and increased employment, stimulation of innovation and economic development of territories, strengthening social stability, stimulation of competition and improvement of the quality of services and goods, development of local infrastructure, and support for social initiatives. The directions of state policy for ensuring the development of small and medium-sized businesses have been determined, namely: creating conditions conducive to the development of small and medium-sized businesses, ensuring access to financial resources for enterprises in this sector, simplifying tax administration procedures for small and medium-sized businesses, increasing competitiveness and stimulating the innovative potential of small and medium-sized businesses.

Keywords: small and medium-sized businesses, territories, development, the role of small and medium-sized businesses, region.